



Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausunto
7. helmikuuta 2014

07.02.2014

no. / /

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Lausunto lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistamista valmistelleen työryhmän ehdotuksista

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistusta valmistelleen työryhmän ehdotuksista.

Lausunnon keskeinen sisältö

- SYL pitää uudistuksen lähtökohtia – yleissivistyksen vahvistaminen, yleissivistyksen ymmärtäminen kokonaisvaltaisena ja lukion tehtävän määrittäminen jatko-opintoihin valmentamiseksi – hyvinä ja oikeina.
- Esitämme, että tuntijakoasetusluonnoksen 2 §:n ensimmäinen momentti muutetaan muotoon:
"Lukiokoulutuksen tavoitteena on edistää elämän, ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden, sivistyksen, vapauden ja oikeudenmukaisuuden, kestävän kehityksen, ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuuden kunnioittamista."
- Yhteisiä opintokokonaisuuksia hahmoteltuine sisältöineen pidämme erinomaisen perusteltuna, ja näemme kurssit tarpeellisina yleissivistyksen ja laajojen kokonaisuuksien hallinnan näkökulmista. Pakollisille teemaopinnoille emme näe tarvetta.
- Tuntijakovaihtoehdoista malli C, johon on yhdistetty yhteiset opintokokonaisuudet, antaa nähdäksemme parhaat ja yhdenvertaiset edellytykset jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiselle.
- SYL pitää uudistusta koskevaa vaikutusten arviointia puutteellisena erityisesti valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman näkökulmasta.



Yleistä

SYL pitää uudistuksen lähtökohtia – yleissivistyksen vahvistaminen, yleissivistyksen ymmärtäminen kokonaisvaltaisena ja lukion tehtävän määrittäminen jatko-opintoihin valmentamiseksi – hyvinä ja oikeina. Tässä lausunnossaan SYL lähestyy työryhmän ehdotuksia nimenomaan jatkokoulutusvalmiuksien ja korkeakoulutuksen näkökulmasta.

Yleisellä tasolla ihmettelemme sitä, kuinka vähän lukiokoulutuksen kehittäminen ja korkeakoulutuksen kehittäminen politiikka-aloina keskustelevat keskenään. Nähdäksemme nykyinen trendi, jossa lukiokoulutuksessa korostuu mahdollistaminen yksittäisiin aineisiin erikoistumiseen, ja yliopistopolitiikassa suunta on kohti laaja-alaisempia kandidaatin tutkintoja, ei ole kovin mielekäs: asetelma, jossa ensin hankitaan lukiossa laajapohjainen yleissivistys, ja yliopistossa erikoistutaan oppialoihin syvemmin, on nähdäksemme optimaalisempi kokonaisuus näkökulmasta – ensin olisi syytä rakentaa laaja pohja, sitten syventyä. Olemme aikaisemminkin huomauttaneet, että pidämme kehitystä nurinkurisena [1]. Kannustaisimme opetus- ja kulttuuriministeriötä jatkossa kehittämään yksiköidensä vuoropuhelua asiassa kokonaisvaltaisemman koulutusjärjestelmää koskevan kehittämisotteen vahvistamiseksi.

Keskeinen tekijä jatkokoulutusvalmiuksien ja -mahdollisuuksien näkökulmasta on lukiokoulutuksen valinnaisuuden aste. Vaikka pidämmekin selvänä, että lukio-opiskelija osaa tehdä omasta näkökulmastaan järkeviä valintoja ja laaja-alainen valinnaisuus on perusteltua, korkeakoulutukseen hakeutumisen ja koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmista on aivan keskeistä, että jokaisella lukiolaisella olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet valinnaisuuteen. Yhdenvertaisuudessa on huomioitava toisaalta alueellinen yhdenvertaisuus ("pienien lukioiden ongelma"), ja toisaalta sosiaalinen ulottuvuus (perhetaustan vaikutus valintoihin). Pidämme myös tärkeänä, että valinnaisuuden lisäämisen kautta ei mahdollisteta "itse itsensä ulosvalikointia" – toisin sanoen tulee välttää sitä, että nuori tulee sulkeneeksi mahdollisia koulutuspolkuja tarpeettomasti. (Ks. laajempi tarkastelu: [1] ja [2].) Valinnaisuudella voi lisäksi olla negatiivisia vaikutuksia koulutuksen sukupuolittuneisuuteen aikaistamalla jakoa "miesten ja naisten aloihin". Näistä syistä valinnaisuuden lisääminen merkitsee aitoa ja olennaista tarvetta vahvistaa henkilökohtaista opinto-ohjausta, eikä tätä tarvetta voida kompensoida lisäämällä pakollista kurssimuotoista opinto-ohjausta. Huomautamme myös, että opiskelijavalintauudistus edellyttää aiempaa vahvempaa yleissivistystä, mikä tulisi ottaa huomioon valinnaisuuden laajuuden harkinnassa.

Laajan yleissivistyksen kannalta olennainen kysymys on myös se, miten tuntijako palvelee niiden taitojen oppimista, joita ylioppilastutkinto ei suoraan mittaa. Tämä on erityisen olennainen kysymys siksi, että ylioppilastutkinto viime kädessä kuitenkin ohjaa merkittäväällä tavalla lukiokoulutuksen toteutusta ja sisältöjä. Nähdäksemme ongelma on edelleen ratkaisematta.

Viimeisenä yleisenä huomautuksemme toteamme, että vaikutusten arviointi on mielestämme täysin puutteellinen. Ottaen huomioon, että nyt valmisteltu uudistus vaikuttanee ainakin seuraavan 10 vuoden ajan (10 opiskelijaikäluokkaa), on vaikutusten arvioiminen käytännössä ainoastaan korostamalla kustannusneutraaliutta ja esittämällä positiivisia puolia lievästi sanoen köykäistä. Esimerkiksi valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (toimenpide 4) velvoittama vaikutusarviointi koulutukselliseen tasa-arvoon on tyystin tekemättä (vrt. yllä) – kehittämissuunnitelma velvoittaa arvioimaan säädösmuutosten vaikutuksia mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisen, sukupuolten tasa-arvon ja koulutuksen periytyvyyden kannalta. Samalla tavalla vaikutukset korkeakoulutuksen kehittämisen näkökulmasta puuttuvat kokonaan. Aikaisemmin [1] olemme kritisoineet lukiouudistusta esimerkiksi siitä, että valinnaisuuden vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi, ja esimerkiksi viimeisten PIAAC-arvioinnin tietojen mukaan on olemassa (koulutussosiologisesti uskottavaa) evidenssiä siitä, että valinnaisuuden lisääminen alentaa yleistä osaamistasoa.



Pykäläkohtaiset huomautukset

2 § Kasvu sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan kasvusta yhteiskunnan jäseneksi. Pykälän perusteluissa todetaan, että taustalla on ajatus, jonka mukaan sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen edellyttää keskeisten yhteiskunnallisten arvojen sosiaalistamista. Nähdäksemme suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä arvoja tulevaisuudessa tulisi olla vapaus, sivistys, oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus – nämä ovat tärkeitä arvoja yhteiskunnallisen kehityksen ja uusiutumisen kannalta. Ehdotammekin näiden arvojen lisäämistä pykälän ensimmäiseen momenttiin seuraavasti (muutokset alleviivattu):

Uusi muotoilu: "Lukiokoulutuksen tavoitteena on edistää elämän, ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden, sivistyksen, vapauden ja oikeudenmukaisuuden, kestävän kehityksen, ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuuden kunnioittamista."

4 § Tiedot ja taidot

Olemme aikaisemmin todenneet suhtautuvamme positiivisesti lukiokoulutuksen tavoitteiden harkittuun ja hallittuun suuntaamiseen taitoja ja valmiuksia kohti [2]. Olemme erityisen tyytyväisiä, että asetustekstiin on nostettu eksplisiittiseksi kriittinen ajattelu. Nähdäksemme myöhemmin 8§:ssa esitetyt "yhteiset opintokokonaisuudet" hahmoteltuine sisältöineen tukevat kriittisen ajattelun kehittymistä. Paljon kuitenkin riippuu niiden toteutustavasta (ks. alla).

5 § Opiskelu ympäristöt ja toimintakulttuurit

Tervehdimme ilolla, että pykälässä toimintakulttuuri on erikseen nostettu tärkeäksi asiakokonaisuudeksi. Toimintakulttuuriin ja opintoihin yleisemmin on hyvä sisältyä tekijöitä, jotka lisäävät opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, sekä tukevat opiskelijoiden hyvinvointia ja opiskelukykyä.

8 § Nuorille annettavan opintojen rakenne

Nähdäksemme opintojen jaottelu edelleen pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin on perusteltua. Pidämme myös hyvänä suunniteltuja yhteisiä opintokokonaisuuksia, mutta suhtaudumme varauksellisesti teemaopintoihin.

Yhteisten opintokokonaisuuksien hahmoteltuja sisältöjä (tieteiden historia, metodologia jne.) pidämme erinomaisen perusteltuna, ja näemme kurssit tarpeellisina yleissivistyksen ja laajojen kokonaisuuksien hallinnan näkökulmista. Pidämme kuitenkin ongelmallisena sitä, että kurssit on ajateltu sijoitettavaksi opintojen alkuvaiheeseen: tällöin esimerkiksi metodologiasta tulee muodollista ja sisällötöntä. Olisi tärkeää kytkeä nämä kurssit tiiviimmin muihin oppiaineisiin ja niiden sisältöihin. Olisikin tarpeen jatkovalmistelussa miettiä, voisiko näitä kokonaisuuksia järjestää perinteisestä kurssimuotoisuudesta erillään siten, että kurssit jatkuisivat läpi ensimmäisen vuoden. Tällöin arviointi olisi järjestettävä toisin kuin loppukokeena: esimerkiksi jatkuvana osasuoritusarviointina ja kehittävän arvioinnin periaatetta noudattavana, esimerkiksi esseinä.

Teemaopintojen suhteen olemme epäileviä. Miten teemaopinnot eroavat soveltavista opinnoista, muuten kuin pakollisuutensa vuoksi? Kaikki ne tavoitteet, jotka teemaopinnoille on ajateltu, on jo mahdollista toteuttaa soveltavien opintojen kategorian kautta, mukaan lukien yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.



Ylioppilastutkinnon kokeiden perustumista pakollisiin ja valtakunnallisiin syventäviin opintoihin pidämme yhdenmukaisen ja yhdenvertaisen kokeen kannalta välttämättömänä.

9 § Nuorille järjestettävän lukiokoulutuksen tuntijako

Edellä olemme esittäneet lukuisia erityisesti koulutukselliseen yhdenvertaisuuteen liittyviä huomautuksia lukio-opintojen valinnaisuuden lisäämisestä. Esittämiemme huomioiden perusteella päädymme kannattamaan työryhmän esittelemistä tuntujakomalleista vaihtoehtoa C.

Nähdäksemme mallia on kuitenkin täydennettävä pakollisilla yhteisillä opintokokonaisuuksilla, edellisen pykälän kommentteissa esittämiemme huomautusten mukaisesti. Pakollisille teemaopinnoille emme näe tarvetta. Malli C, johon on yhdistetty yhteiset opintokokonaisuudet, antaa nähdäksemme parhaat ja yhdenvertaiset edellytykset jatkokoulutusvalmiuksien kehittymiselle.

Kummastelemme uskonnon ja terveystiedon erityisasemaa tuntijaossa. Mielestämme olisi syytä tarkastella jatkossa lukiolakia näiden oppiaineiden erityisaseman purkamiseksi.

10 § Aikuisille annettavan koulutuksen tuntijako

Pidämme jokseenkin omituisena, että nuorten koulutuksessa (9 §) on laajempi valinnaisuus kuin aikuisten koulutuksessa (10 §). Muilta osin emme ota kantaa aikuisille annettavan koulutuksen tuntijakoon.

11 § Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tuntijako

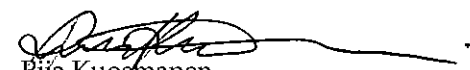
Valmistavan koulutuksen tuntijaon osalta pidämme kielitaitopainotusta olennaisena, mutta muilta osin emme ota kantaa tuntijakoon.

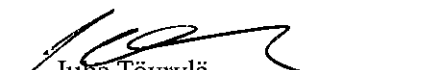
14 § Siirtymäsäännökset

Uusi tuntijako on tarkoitus ottaa käyttöön 1.8.2006. SYL näkee, että aikataulu on haastava. Ennen 1.8.2016 aloittaneiden opiskelijoiden oikeutta poiketa tavoitteista ja tuntijaosta pidämme luovuttamattomana.

Muilta osin SYL ei näe asiassa huomauttamista.

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry.


Piia Kuosmanen
puheenjohtaja


Juhana Töyrylä
pääsihteeri

Lisätietoja: koulutuspoliittinen sihteeri Jarmo Kallunki, etunimi.sukunimi@syl.fi, 041 515 2230.

VIITTEET

[1] SYL:n "Lausunto lukiokoulutuksen kehittämisen toimenpide-ehdotuksia valmistelevalle työryhmälle" opetus- ja kulttuuriministeriölle, 11.2.2011.

[2] "SYL:n kommentti lukiokoulutukseen valmisteltavista tavoitteista ja tuntijaosta", 15.2.2013.